

Генріх Гейне

3 «Книги пісень»

Ліричні співанки

Lyrisches Intermezzo

1

Коли настав чудовий май,
Садочків розвивання,
Тоді у серденьку моїм
Прокинулось кохання.

Коли настав чудовий май,
І пташок щебетання,
Тоді я милій розказав
Мою журбу й кохання.

3

І рожу, й лілею, і сонце, й голубку
Я все те, здавалось, любив до загину.
Тепер не люблю їх, — одну маю любку,
Дівчину-рибчину, перлину єдину;
Вона-бо кохання первісточка гожа, —
І сонце, й лілея, й голубка, і рожа.

5

Твоє обличчя любе, миле,
Колись мені щоночі снилось,
Тепер обличчя янголине
Бліде — від жалю так змінилось;
Смерть поцілунок свій положить
Блідий на устоньках прекрасних,
І згасне те небесне світло,
Що сяє в оченьках тих ясних.

6

Обличчям до мого обличчя склонись,
Хай сльози поллються в нас спільно,
І серцем до серця мого притулись,
Хай племінь єднається вільно.
Коли наші сльози джерелом буйним
В велике те вогнище зринуть, —
Я хочу востаннє тебе обійнять
І з жалю-кохання загинуть!

8

На небі нерухомо
Зірки ясні стоять

Літ тисячі і любо
Зглядаються, зорять.

Хороша в зірок мова,
Багата і ясна,
Та тільки невідома
Філологам вона!

Я ж тую мову знаю,
Мені вона своя,
Коханої обличчя —
ГраMATика моя!

9

Тебе, моя любко єдина,
На крилах пісень понесу
Над Ганг, — там розкішна країна,
Там знаю долину-красу.

В саду там при місячнім світлі
Чудовії рожі цвітуть;
Там лотосу квітки розквітли,
Сестрицю свою вони ждуть.

Сміються фіалочки гожі,
Глядять в небеса на зірки,

І тихо шепочуться рожі,
Запашні кажуть казки.

Біжать, поступаючи злегка,
Газелі стрункі, сторожкі;
Шумлять і лунають здалека
Ті хвили святої ріки.

Там сядемо, любко, з тобою
Де пальми красують ставні.
Нап'ємось кохання й спокою,
Присняться нам сни чарівні.

12

Ти не любиш мене, ти не любиш мене,
Я не дуже за теє журюся;
Як погляну на личенько любе, ясне,
То веселий, мов цар, я роблюся.

Ненавидиш мене, те говорять мені
Сі коханії уста-рубіни;
Але дай поцілую ті уста знадні,
То забуду всі прикрі хвилини!

13

Цілуй, а не клянись мені!
Не вірю я в слова зрадні!
Слова солодкі, — та хотів
Я б поцілунків замість слів:
Я маю їх, то й вірю їм;
А слово?... слово — порошок, дим!
Клянись, клянись, кохана, знов!
На слово вірить я готов!
Схилю голівоньку свою
До тебе — й вірю, що в раю.
Я вірю, мила, вірю знов,
Що більш ніж вічна ся любов!

14

На оченьки милої любки дивні
Я гарні складаю канцони,
На устенька милої любки дрібні
Складаю найкращі терцини;
На щічки хороші її чарівні
Складаю чудовії станси,
Якби ж було серце в дівчатка мого,
Хороший сонет би зложив на його!

16

Ти скажи мені, кохана:
Чи не мрія ти ясна,
Що співцеві в лігню днину
В думці сміливій зрина?

Але ні! уста такі,
Очі любі, чарівні,
Сюю гарну, милу вроду, —
Їх співець не змислить, ні!

Упирі та василіски,
Змії, страхи, ящірки,
Всі дива страшної казки —
От співцеві сни палкі.

Але ти, твоє лукавство,
Личко, погляди твої, —
І зрадливі, і лагідні, —
Їх співець не змислить, ні!

18

Не жаль мені, хай серце розіб'є
Загублена любов! хоч промінь б'є
Круг тебе з самоцвітів, — не жалкую:

Я бачу твого серця ніч тяжкую.

Давно се знаю. Бачив я у сні:
В тім серці ніч, — не промені ясні;
Те серденько гризе змія страшенна!..
Я бачив, любая, що ти нужденна.

19

Так, ти нещасна! і не жаль мені.
Обоє, люба, ми нещасні мусим быть,
Поки розіб'є смерть серця сумні, —
Обоє, люба, ми нещасні мусим быть.

Я бачу, погляд твій палає від погорди,
Усмішка на устах немов змія,
Здіймаються високо груди горді, —
Одна нещасна ти, нещасна, як і я.

Усмішка гостра, а однак сумна,
І гасне погляд твій, од сліз, мабуть,
А в гордих грудях рана потайна, —
Обоє, люба, ми нещасні мусим быть!

20

Сопілки й сурми грають,
І скрипочка заводить;
Ох, то ж моя кохана
Танок весільний водить!

Там бубни й джоломійки
Бринять, дзвенять, лунають;
Там добрі янголята
І стогнуть, і ридають...

21

То ти вже про те і не згадуєш, ні, —
Що серце давно віддала ти мені?
Те миле й зрадливе серденько своє! —
Чи в світі миліше й зрадливіше є?

Забула й кохання моє в одну мить?
І тугу, що й досі серденько гнітить?
Що більше: кохання чи туга моя?
Обоє безмірні, — лиш те знаю я!

23

Чого так поблідли ті рожі ясні,
Скажи, моя люба, мені?
Чого у зеленій траві запашні
Блакитні фіалки — сумні?

Чого жайворонок так сумно співа
Та жалібно в небі яснім?
Чого пахне так запашня трава,
Немов погребовий той дим?

Чого навіть сонце не гріє мене,
А прикро так світить на діл?
Чого на землі все смутне і страшне,
Мов сумнеє поле могил?

Чого мені тяжко, вмираю немов?
Скажи, моє щастя ясне!
О мила, кохана любка, промов,
Чого покидаєш мене?

25

Співав соловейко, і липа цвіла,
Всміхалося сонце, скрізь радість була;
А ти цілувала мене, обіймала

І так до тремтячих грудей пригортала...

Кричав чорний ворон, і лист опадав,
І сонячний промінь так прикро блищав;
«Прощай!» — ми сказали. — Холодне
прощання!

Ти гречно вклонилась на гречне вігання.

26

Колись ми з дівчиною двоє кохалась,
Одначе поводитись завжди гаразд;
Не раз «в чоловіка та жінку» ми грались,

—

Ні сварки у нас не було, ні образ.
Ми з нею удвох жартували, втішались,
Та все цілувались собі, милувались.
Пустуючи так, немов дігочок двоє,
«Ховатись» ми здумали в лісі та в полі, —
І так заховалися мудро обоє,
Що потім уже й не знайшлися ніколи.

29

Поки на чужині я довго блукав.
Ганявся за мріями, долі шукав, —

Занудилась дома, ждучи мене, мила
І шлюбне убрання для себе пошила,
Та, любо обнявшись, тішилась з ким —
З дурнішим із дурнів, з своїм молодим.
Яка ж моя люба хороша — ясна!
Не гине з очей мені постать дивна.
Очиці — фіалки, а устонька — квіти,
Вік будуть палати, вік будуть зоріти!
І я се кохання отак змарнував! —
Із дурнів дурнішим себе показав!

31

Я бачу світ пишний і неба сіяння,
Лагідний вітрець і весни розцвітання,
Долину розкішну, квіток коливання,
Іскриться та сяє роса на них рання,
Скрізь — люди радіють, скрізь — бачу
втішання.

А я?... я хотів би в могилі лежать
І мертвую любку в обіймах держать!

35

Як я з милою розставсь,
З того часу не сміявсь;

Чув я жарти, чув я сміх,
Та сміяться сам не міг.

Як же втратив я її, —
Сльози виплакав свої;
В серці жаль, нудьга німа,
А на очах сліз нема.

37

Філістери гарно вбрані
По полях, лісах гуляють,
Раді, скачуть, мов телята,
Літо краснеє вітають.

Погляд їх блищить, — дивують:
«Як цвіте все романтично!»
Довгі вуха наставляють:
«Як співає шпак велично!»

Але чорную запону
Почепив я на віконці, —
Бо до мене завітали
Марища при яснім сонці.

То з підземної країни
Встало давнєє кохання,

Сіло й плаче біля мене...
Серце рвуть його ридання!

38

Багато з забутого часу
Картин з домовини встає, —
Я згадую, як близько тебе
Життя я провадив своє.

Блукав цілу нічку у мріях
По вулицях я самотний,
Зглядалися люди на мене,
Що я був мовчазний, смутний.

Вночі було краще, — безлюдні
Всі вулиці в місті були;
Я тільки та тінь моя власна
Мовчазно по вулиці йшли.

По бруку так швидко ступав я,
І крок мій навколо лунав,
А місяць на мене з-за хмари
Поважно згори поглядав.

Ставав я край дому твого,
Дививсь у віконце твоє.

Так пильно дивився угору,
І серденько рвалось моє.

Я знаю, що ти виглядала
Частенько на мене з вікна,
А я, весь промінням облитий,
Стояв, мов колона сумна.

39

Хлопець кохає дівчину, —
Та другий миліше їй був;
Другий взяв іншу дружину,
Першу ж милу забув.

З жалю та мила звінчалась
З першим, хто трапився, так,
З ким вона й зроду не зналась, —
Гине забутий юнак.

Давня се байка, здається,
Все ж вона вічно нова —
І як до кого прийдеться,
Серце тому розбива!

42

Сиділи ми, любко, обоє
У легкім човенці своїм.
Ніч тиха була, ми з тобою
Плили геть шляхом водяним.

Ми острів заклятий стрівали,
Ген-ген в сяйві місяця мрів,
Там гуки чудові лунали
І млистий таночок лелів.

Так любо ті гуки бриніли,
Леліли таночки дивні,
Та геть нас відносили хвилі,
Плили ми по морю сумні.

45

Блискучого літнього ранку
Ходжу я по своєму саду.
Квітки розмовляють, шепочуть,
А я, я мовчазний іду.

Квітки розмовляють, шепочуть,
Благає їх погляд смутний:
«Не гнівайсь на нашу сестричку,

Блідий чоловіче, сумний!»

46

В розкішній красі таємничій
Сіяє кохання моє
І тихої літньої ночі
Страшні, дивні мрії снує:

«В залятім саду походжають
Коханці смутні, самотні;
Тремтить ясний місяць промінням,
І чуть соловейка пісні.

Дівчина, мов постать камінна,
Навколішках лицар стоїть.
Аж ось дикий велет надходить,
Дівчина злякалась, біжить...

В крові пада лицар додолу
Додому йде велет страшний...»
Як буду в могилі лежати,
Кінець буде казці чудній.

Вони мене дражнили,
 До серця дійняли,
 Одні тим, що любили,
 Другі тим, що кляли.

Вони мені до всього
 Отрути долили,
 Одні тим, що любили,
 Другі тим, що кляли.

Котра ж мені найбільший
 Жаль серцю завдала, —
 То тая не любила
 Мене і не кляла!..

Всі за чаєм сиділи й розмову
 Про любов між собою вели.
 Естетичні були всі панове,
 Панії надто чулі були.

«Розумію — кохать платонічно!» —
 Мовив радця, страшний, як мана.
 Усміхнулась madame іронічно,

«Ох!» — зігнула тихенько вона.

Пастор вкинув до того зважливо:
«Не повинна любов быть палка:
Для здоров'я се дуже шкідливо».
«Як се?» — тихо спитала дочка.

А графиня зігнула важенько:
«Ох, кохання — жага запальна!»
І баронові потім зграбненько
Подала склянку чаю вона.

За столом було місце маленьке,
Не було ж тебе, любко, там знов.
Як гарненько, моє ти серденько,
Розказала б ти їм про любов!

53

Якось був я в чулім настрою,
Зійшов на шпилечок, там став.
«Ох, чом я не пташка маленька!»
Раз по раз я тяжко зігхав.

Чому я не ластівка прудка, —
Тоді б я, кохання моє,
Прилинув і звив би кубельце

Аж там, де віконце твоє.

Коли б же я був соловейком,
До тебе тоді б прилігав
І любо на липі зеленій
Щоніченьки я б щебетав.

Чому я не гава дурная, —
На серце тобі я б припав, —
Адже ти кохаєшся в гавах, —
То й я б, може, щастя дістав.

54

Крізь сон колись тяжко я плакав,
Що вмерла ти, снилось мені;
Прокинувся потім, а сльози
З очей все котились дрібні.

Я плакав крізь сон, — мені снилось,
Що сам я без тебе зостав;
Прокинувся потім і довго
Я тяжко і гірко ридав.

Я плакав крізь сон, — мені снилось,
Що знов ти кохаєш мене;
Прокинувсь — і знов полилося

Слів гірких джерело сумне.

56

Щоночі у сні бачу, мила, тебе
З привітним на устах віганням
І кидаюсь я тобі, мила, до ніг
З гірким, безнадійним риданням.

На мене журливо так дивишся ти,
Хитаєш собі головою,
І котяться з ясних твоїх оченят,
Мов перли, сльоза за сльозою.

І тихеє слово я чую твоє,
Букет з кипарису приймаю.
Прокинувсь — букет з кипарису зника,
А слово твоє забуваю.

58

В гаю шумить вітер осінній,
Так холодно, вогко вночі...
Я їду самотній по лісі,
Закутаний, в темнім плащі.

Як швидко я їду, так швидко
Вперед моя думка летить,
Туди вона весело лине,
Де милої хатка стоїть.

Ось брешуть собаки... от слуги
Виходять мене зустрічать
Зо світлом. Біжу я в господу,
По сходах остроги бряжчать.

В кімнатці, у килими вбраній,
Там пахощі милі, тонкі,
Там люба мене дожидає, —
Лечу я в обійми палкі.

Шумить вігер листом дубовим,
І дуб промовляє мені:
«Мандрівцю дурний! чого хочеш?
До чого ті мрії дурні?»

60

Бог сну поніс мене у замок десь заклятий,
Там душні пахощі і свігочі ясні,
Людей там хвилі, гурт швидкий,
 строкатий,
Мов лабіринти — ходники тісні.

Шукають всі дверей, щоб вийти з хати,
І ламлють руки, всі спотворені, страшні.
Панни та лицарі йдуть щільною юрбою,
Мене самого теж потяг той гурт з собою.

Зненацька сам zostавсь я і дивую,
Як швидко зник той гурт мені в очах.
По ходниках я сам блуджу, мандрую,
А стіни хиляться... Мене взяв страх!
Я на ногах немов кайдани чую,
А серце стиснув розпач, сум і жах...
Аж ось на двері я натрапив сам.
Туди! скоріше!.. Боже! хто се там?

Ох, се ж кохана! двері заступає,
Жаль на устах, від туги вид змарнів.
Я кинувсь геть, — рукою милая махає.
Чи осторога то мені? чи гнів?
Але їй в очах світло любе сяє.
Мені той погляд серце так вразив,
Так дивно, так поважно погляд той
світвся,
І разом з тим так мило!.. я збудився.

61

Була холодна північ та німа,
А я блукав дібровою з нудьгою;
Прокинулись дерева всі од сна
І жалібно кивали головою.

62

Похований той на розпутті,
Хто сам себе вбив, і журлива
Блакитная квітка зросла там, —
То квітка гріха нещаслива.

Холодної, тихої ночі
Стою і зігхаю журливо,
При місяці тихо леліє
Та квітка гріха нещаслива.

63

Де я не гляну, всюди очі
Темнота чорна застилає,
Бо зникли оченьки дівочі,

Для мене промінь їх не сяє.

Погасла золотої зорі
Коханая краса велична,
Скрізь — дикії страшні простори...
Прийми мене ти, ніч одвічна!

65

Всі давні та прикрії співи,
Всі мрії тяжкі, страшні
Я хочу тепер поховати
Навіки в великій труні.

В труні я сховаю багато,
А що — се моя таїна.
Немов Гейдельберзьке барило,
Ще й більша быть має труна.

І мари потрібні для неї
Із дощок, міцні та тяжкі, —
Як довгії вулиці в Майнці,
Повинні быть довгі такі.

І велетів треба дванадцять
Кремезних та дужих кликнуть,
Як той Христофор святий в Кельні

На Рейні, — такі мають бути.

Вони понесуть домовину
І спустять у море її, —
Велика ж потрібна могила
Такій величезній труні.

Чи знаєте ви, чого буде
Труна та велика й важка? —
Кохання моє в неї ляже
І вся моя туга тяжка.

Поворіт додому Heimkehr

3

Сумне моє серденько трудне, —
Довкола все раде весні;
Стою, прихилившись до липи,
На замковій стрімкій стіні.

Глибоко в долині блакитна
Спокійная річка біжить;
Там хлопчик пливе у човенці,

Закинувши удку, й свистить.

Довкола розкинулись мило
Барвисті дрібні береги,
Домочки, й садочки, і люди,
Отари, і луки, й луги.

Дівчата перуть собі хустя,
Веселий їх гурт гомонить;
З лотоків летять діаманти,
Млиновеє коло шумить.

Он сіра старезна в'язниця,
Хатина при їй вартова;
Увесь у червоному хлопець
Рушницю свою набива.

Він ходить; по сталі рушниці
Проміння іскриться ясне;
Він честь віддає мені нею, —
Ох, краще б застрелив мене!

5

Ніч, дощ і негода страшенна,
На небі нема ні зорі;
Я мовчки по гаю мандрую,